

Dinamica obiceiului tradițional al Cucilor din Brănești

Obiceiul *Cucilor* din satul Brănești, județul Ilfov a făcut obiectul cercetării etnologice de teren realizate în data 11 martie 2019, în cadrul programului *Cultura tradițională – potențial național contemporan*. Echipa de cercetare a fost alcătuită din Anamaria Stănescu, consilier și Rodica Dinache, operator imagine. În cadrul *Proiectului național de inventariere și stocare a datelor și faptelor de folclor contemporan*, a realizat activități privind monitorizare stadiului actual al obiceiului tradițional al Cucilor. Realizând o analiză comparativă pe baza datelor culese în acest an și a informațiilor obținute în cercetările de teren anterioare existente în *Banca Națională de Date Etnofolclorice*¹, am constatat mutații funcționale specifice dinamicii culturii tradiționale contemporane.

Sărbătoarea *Cucilor* marchează începutul Noului An agrar. Datorită influenței calendarului creștin-ortodox, Ziua Cucilor se ține în prima zi după Lăsata Secului pentru postul Învierii Mântuitorului. În calendarul popular, Cucii urmează Urlăria (obicei de purificare prin foc a gospodăriilor specific tradițiilor din ciclul pascal). Obiceiul se practică în comunitățile cu populație mixta româno-bulgară din Muntenia.

Cucii din Brănești, jud. Ilfov reprezintă un ceremonial de fertilizare și purificare a spațiului și timpului. Este performat anual de către tinerii necăsătoriți, prin practica magică a bătutului ritual. În prezent, în majoritatea cazurilor observate direct neparticipativ, bătutul ritual cu *chiulichiul* și cu *pământuful* sunt substituite de o simplă bătaie cu palma a beneficiarilor pe umăr, pentru a avea sănătate tot anul. Sunt identificate loviri rituale între performerii activi ai

Alai de Cuci, Brănești, 2019

alaiului carnavalesc. De asemenea, se remarcă defilarea fără fața acoperită în totalitate, pe care am semnalat-o încă din 2010². Totuși, s-a păstrat credința conform căreia în Noul An agrar, *cei bătuți* vor fi feriți de boli și de spiritele rele. De asemenea, vitele lor vor fi sănătoase și roadele câmpului vor fi din belșug.

¹ Stănescu, Anamaria, *Obiceiul tradițional al Cucilor*, în *Buletin informativ*, nr. 3 (214), CNCPC, București, martie 2010, pp. 6-8.

² Stănescu, Anamaria, *Dinamica Cucilor de la Brănești*, în *Buletin informativ*, nr. 6(205), CNCPC, București, iunie 2009, pp. 13-15.

Deși, în urmă cu 10 ani, purtătorii chipurilor de cuc și ai simplelor obrăzare și cocioacelor le era interzis să vorbească în timpul defilării în alaiuri prin sat, în prezent, aceștia verbalizează expresii licențioase, ce simbolizează caracterul fertilizator pregnant. Mai mult, o simplificare drastică a suferit caracterul fertilizator și cel magico-stimulativ. Până și reminiscentele ritului agrar de la începutul primăverii sugerat prin tragerea rituală a primei brazde de însămânțare³ e redus la gestul de aruncare a făinii de grâu peste performerii pasivi. Aceste fenomene cu un caracter inovator tind să devină o tradiție a prezentului.

Constantele rezidă în scenele de pantomimă cu conotații falice pe care Cucii le întreprind în cadrul ceremonialului, ce au rol fertilizator și sunetul *acioaielor* (un șir de clopoței sau tălângi de diferite forme și mărimi), ce au rol apotropaic. De asemenea, a rezistat vremurilor satira socială locală și cea mediatică (fata-greșită, văduva-veselă, preotul bețiv etc.).

Prezența măștilor și nucleul ceremonial specific desfășurării alaiurilor de Cuci pe străzile Brăneștiului sunt fundamentate, și în prezent, pe dihotomia vechi-nou, steril-fecund și maculat-pur. În spiritul carnavalescului, pentru ca Vechiul și Răul să fie Înnoit și, respectiv, Purificat, mai întâi, trebuie cunoscute și numite de către comunitatea tradițională, deoarece *a da în vileag* este

³ Pop, Mihai, *Obiceiuri tradiționale românești*, ediția a II-a, Editura Univers, București, 1999, 103-104.

Bătaia rituală, Brănești, 2019

echivalent cu *a anihila*. Apoi, prin răs viciile comunității sunt pedepsite și transformate în trăiri pozitive. Demascarea și penalizarea publică a abaterilor de la norma tradițională, asemănătoare strigatului peste sat, se manifestă apelând inclusiv la măști actuale produse industrial, specifice miturilor și mitificărilor contemporane: Spider Man, Batman, demoni, monștrii, schelete etc. De Ziua Cucilor, aceștia beneficiază în continuare de *imunitate* pentru gesturile și exprimările ofensatoare, deoarece se supun nomelor *lumii întoarse pe dos*.

Forma în care este salvagardat obiceiul tradițional al Cucilor în anul 2019 este una restructurată și resemantizată. Apelând la memoria culturală a localnicilor am constatat eliminarea nucleului ritual alegoric specific Începutului Noului An agrar și păstrarea doar a funcțiilor carnavalesce: exorcizarea Răului și a Vechiului, profilaxia bolilor și satira socială.

Organizarea de către Asociația Culturală Brănești în colaborare cu Casa Corpului

Didactic Ilfov, Primăria Brănești și a Unităților de învățământ din teritoriu a Festivalului *Ziua Cucilor*, ce presupune parada unor alaiuri organizate, în timpul după-amiezii Zilei Cucilor, în paralel cu cele alcătuite spontan genuin de reprezentanții comunității și organizarea unui concurs de măști multiple controlat de către intelectualii băneșteni, în litera strictă a bibliografiei de specialitate, pentru a determina revitalizarea obiceiului tradițional al Cucilor (strategie de identificare culturală în contextul globalizării⁴) a generat fenomenul ireversibil al trecerii de la ritual la spectacular și de la inițiere la divertisment.

Prima parte a *Zilei Cucilor* este dedicată Simpozionului *Folclor fără frontiere*⁵, ce reunește oficialități locale, politicienii, profesori, istorici, etnologi, cercetători, jurnaliști, romancieri, pictori și reprezentanți ai alaiurilor de mascați din diferite zone etno-geografice ale României, Bulgariei și Italiei. Principalele teme ale acestui simpozion sunt modalitățile de conservare și de revitalizare ale sărbătorii Cucilor. Cu această ocazie, am fost invitată să prezint filmul document etnologic *Măștile cucilor din Brănești. Tehnici tradiționale de confecționare*, realizat în 2018, împreună cu Rodica Dinache, pe baza interviurilor semi-directive cu meșterii locali Ghe-

⁴ Stănescu, Anamaria, *Ziua Cucilor – Brănești, 2 martie 2009*, în *Buletin informativ*, nr. 4 (203), CNCPC, București, aprilie 2009, pp.8-11.

⁵ Petre, Aura-Andreea, *Simpozionul interjudețean „Folclor fără frontiere” – despre Sărbătoarea Cucilor*, în *Buletin informativ*, nr. 4 (203), CNCPC, București, aprilie 2009, pp. 19-24.

orghe Secăreanu, Marian Secăreanu, Aristiu Drăgan, Dumitru Năstase și Aurel Drumcea, cu prof. de economie Marinela Culea, cu prof. de biologie Veronica Belous, cu dr. geolog Florentin Stoiciu, cu consilierul local Rusică Velicu și cu prof. de geografie Marius Ovidiu Sebe. Filmul expune două ipostaze ale măștii: chipul de cuc și cucoaica (travestiul), *savoir-faire-ul* tehnicilor de lucru și reacția intelectualilor locali în raport cu edițiile festivalului-concurs *Ziua Cucilor*. Drept urmare, am constatat pe viu procesul patrimonializării din interior și din exterior, semnalat de prof. univ. dr. Narcisa Știucă⁶ (2015).

Folclorizarea obiceiului tradițional al cucilor⁷ face incompatibilă violența rituală cu mentalitatea actuală netradițională, ce transformă un carnaval popular într-un fapt de cultură contemporan marketizat (materiale promoționale, suveniruri, prestații scenice, expoziții etc.). De asemenea, inventivitatea și originalitatea vestimentară și parada cucilor spontani devin nule, având în vedere că normele academice sunt autoritare în fața faptelor de folclor vii. Cucii aparținători mediului genetic⁸ al obiceiului din *actanți spontan creativi* devin *spectatori pasivi* ai *actorilor culturali* aparținători alaiurilor

organizate pur spectaculare și stereotipice. În concluzie, tradiția vie a cucilor tinde să suporte un proces alert de muzeificare.

Cuci din Brănești, 2019

⁶ Știucă, Narcisa, *Cucii din Brănești: o privire inside/outside asupra fenomenului*, în volumul *Populații și patrimoniu cultural imaterial regional* coord. de dr. Rodica Elena Colta, Editura Etnologică, București, 2015, pp. 72-88.

⁷ Stănescu, Anamaria, *Obiceiul Cucilor – același teren, oameni noi*, în *Buletin informativ*, nr.4 (251), CNCPCT, București, aprilie 2013, pp. 2-5.

⁸ Constantinescu, Nicolae, *Lectura textului folcloric*, Editura Minerva, București, 1986, p. 178.

Text și foto:
drd. Anamaria Stănescu
Consilier,

Patrimoniu Imaterial și Cultură Tradițională – I N P